

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Кушинська Л. А.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

СТАНДАРТИ ПРАВ ДИТИНИ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена аналізу положень конвенцій, що стосуються прав дитини, відносно майнових та особистих немайнових прав дітей та їх виконанню в Україні. Особливу увагу автор приділяє проблемі співвідношення міжнародних документів та національного законодавства.

Ключові слова: головні стандарти прав, права дитини, конвенція, внутрішнє законодавство.

В Україні питаннями прав дитини займається Державний департамент з усиновлення й захисту прав дитини при Міністерстві у справах сім'ї та молоді. Основним документом, що визначає правові стандарти у сфері захисту прав дитини, є Конвенція ООН про права дитини, що чинна в нашій державі з 27 вересня 1991 року. Наразі лишаються невирішеними питання, пов'язані з практичною реалізацією цих прав, прописаних як на рівні національного законодавства, так і в міжнародно-правових документах, котрі після набрання чинності, стали його частиною. Це процесуальні, майнові та особисті немайнові права.

П'ятнадцять років поспіль наша країна приєдналась до міжнародних договорів, що допомагають практично забезпечити вищезазначені стандарти прав дитини, однак, повна їх реалізація залежить від подальшого вдосконалення вітчизняної нормативно-правової бази та поліпшення загального рівня правової культури в державі. Так, Європейська конвенція про здійснення прав дітей від 1996 р, що прийнята без можливості будь-яких застережень і чинна в Україні з 2007 р., визначає заходи, котрі держави повинні вживати для сприяння реалізації цих прав [1]. Положення договору застосовуються при розгляді судом справ про здійснення батьками своєї відповідальності, визначення місця проживання дитини, права дитини на спілкування з обома розлученими батьками. Ратифікуючи Конвенцію, Україна, відповідно до пункту 4 статті 1, визначила справи, на які поширюється дія документу при судовому розгляді. Це усиновлення дитини, встановлення опіки, піклування над дитиною, визначення місця проживання дитини, позбавлення або оспорювання батьківських прав, інших питань про відносини між батьками та дитиною, будь-яких інших питань, що стосуються дитини особисто, а також питань її сім'ї (у тому числі її виховання, поновлення батьківських прав, управління її майном).

Конвенція приділяє увагу процесуальним правам дитини, відтак з метою практичної реалізації положень договору у 2009 р. було внесено зміни Цивільного Процесуального кодексу України. Тут з'явилась нова стаття 27-1 "Забезпечення захисту прав малолітніх або неповнолітніх осіб під час розгляду справи", де визначаються процесуальні права дитини. Це, зокрема, можливість безпосередньо або

через представника висловлювати свою думку та отримувати його допомогу при поданні своєї позиції, отримання через представника інформації про судовий розгляд та здійснення інших процесуальних прав, передбачених міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України [2].

Обов'язком суду, згідно цієї ж статті Цивільного процесуального кодексу України, є роз'яснення малолітній або неповнолітній особі її прав та можливих наслідків дій її представника, якщо цього потребують інтереси дитини і за віком та станом здоров'я вона може усвідомити їх значення. Крім того, Суд також має сприяти створенню належних умов для здійснення малолітньою або неповнолітньою особою її прав, визначених законом та передбачених міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

В руслі останніх тенденцій вирішення спорів в сфері шлюбно-сімейних відносин процесуальні права, надані дитині, допомагають вирішити спори з урахуванням її думки та для її найвищих інтересів. Однак, недостатньо конкретизована практична процедура висловлення своєї думки, котра має бути врахована і може бути вирішальною при задоволенні або незадоволенні позову, неповнолітньою або малолітньою особою. При реалізації дитиною своїх процесуальних прав необхідно враховувати її вікові психологічні особливості, як це робиться у країнах Західної Європи. Зокрема, у Німеччині думку малолітньої (чи неповнолітньої) особи вислуховує законний представник у спеціальній кімнаті, де співбесіда фіксується на відео. Записаний на плівку результат може бути представлений в суді лише з дозволу дитини. В Україні ж неповнолітню або малолітню особу, якщо за віком така усвідомлює свої дії, викликають разом з батьками (законними представниками) до суду та заслуховують її думку, тобто, існує загальна процедура, але відсутня така, що адаптована до дитини з урахуванням її вікових, а також індивідуальних психологічних особливостей.

В 2007 р. в Україні набула чинності Конвенція про контакт з дітьми 2003 р. [3]. Документ спрямований на реалізацію положення 9 ст. Конвенції ООН про права дитини 1989 р., де говориться про право неповнолітньої особи, котра розлучена з одним чи обома батьками підтримувати особисті стосунки на регулярній основі, якщо це не суперечить її інтересам, а також ст. 10 зазначеного документу, де мова йде про право дитини, батьки якої проживають в різних державах, регулярно підтримувати особисті стосунки [4].

З метою реалізації положень Конвенції 2003 р. в 2009 р. було внесено доповнення до Закону України "Про охорону дитинства". Зокрема, стаття 16-1 визначає заходи і гарантії забезпечення виконання рішення суду про реалізацію права дитини на контакт. Такими, зокрема, є зобов'язання особи, яка контактує з дитиною, оплачувати витрати, пов'язані з переїздом та проживанням дитини, а також, у разі потреби, – будь-якої іншої особи, яка супроводжує дитину, повідомляти особі, з якою проживає дитина, про місце її перебування під час реалізації права на контакт, з'являтися особисто разом з дитиною до органу опіки та піклування з періодичністю, визначеною судом; заборона зміни місця перебування дитини під час реалізації нею права на контакт; реалізація права на контакт з дитиною на території іноземної держави за умови подання органу опіки та піклування за місцем проживання дитини документа,

що підтверджує визнання рішення суду України про контакт з дитиною на території іншої держави та інші заходи, передбачені законом [5].

З 2006 р. в Україні набули чинності міжнародні документи, що стосуються зобов'язань по утриманню. Це Конвенція про стягнення аліментів за кордоном 1956 р. та Конвенція про визнання та виконання рішень стосовно зобов'язань по утриманню 1973 р. [6].

Чекає на ратифікацію Конвенція про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших форм сімейного утримання 2007 р., текст якої було підписано в рамках Гаазької Конференції з міжнародного приватного права дозволяє або звернутись за визнанням та виконанням вітчизняного судового рішення про стягнення аліментів на території Договірної держави, або ж на підставі наданих документів прийняти рішення про стягнення аліментів в договірній державі.

З метою забезпечення впорядкованого застосування угоди в нашій державі в Міністерстві юстиції було затверджено Інструкцію про виконання в Україні Конвенції про стягнення аліментів за кордоном, яка, зокрема, визначає спрощену процедуру стягнення аліментів на дитину або утримання на іншого члена сім'ї згідно з Конвенцією, порядок звернення із заявою про стягнення аліментів з відповідача (боржника), який проживає за кордоном, порядок звернення з клопотанням про визнання і виконання рішення суду України про стягнення аліментів на території іншої держави, а також порядок опрацювання звернень, що надходять від іноземних заявників, про стягнення аліментів та про визнання і виконання рішення іноземного суду про стягнення аліментів з осіб, які проживають в Україні. Інструкція покладає на Міністерство юстиції України функції Органу, що приймає, та Органу, що передає заяви та клопотання щодо аліментів, визначає функції Міністерства юстиції України та територіальних управлінь юстиції при виконанні Конвенції та порядок надання міжнародної правової допомоги у зв'язку з розглядом справ на підставі Конвенції. Крім того, Інструкція містить зразок Заяви про стягнення аліментів за кордоном та зразок Клопотання про визнання і виконання рішення про стягнення аліментів на підставі Конвенції про стягнення аліментів за кордоном [7].

Враховуючи те, що в самій Конвенції чітко не прописані критерії вимоги, договірні країни, по-перше, висувають свої умови стосовно стягнення аліментів, по-друге, мають свою практику застосування положень Конвенції. Зокрема, Ізраїль вимагає від позивачів довідку про те, що останній є малозабезпеченим, а також зазначена країна працює лише з готовими рішеннями, в котрих має міститись посилення на розмір аліментів в твердій грошовій валюті. Швеція потребує додаткову інформацію про те, що дитина, на яку стягуються аліменти, не має додаткових активів та доходів з них. Німеччина намагається врегулювати питання стягнення аліментів в добровільному порядку. Копія пакету документів про визнання рішення зберігається в Мінюсті України.

Існують рішення про стягнення аліментів з громадян України, зокрема, рішення Берегівського районного суду закарпатської обл. від 23.08.2010 у справі громадянки Словаків Б. про виконання рішення щодо стягнення аліментів в Україні або ухвала Млинівського райсуду Рівненської обл. від 4.12.09. у справі К., громадянки Польщі про виконання рішення щодо стягнення аліментів в Україні і є лише одне про

стягнення аліментів громадянином України. В більшості випадків позивачі не мають можливості сплатити витрати на адвоката та перекладача документів.

Відтак, застосування положень міжнародних угод не означає автоматичного вирішення питань, котрі існують як на рівні національного законодавства в Україні, так і в сфері громадянського суспільства, зокрема, питання достатнього рівня життя, правосвідомості та загальної правової культури.

Використані джерела:

1. Стаття 1 пункт 4 Європейської конвенції про здійснення прав дітей 1996 р. – Режим доступу до тексту: <http://www.ditu.gov.ua/documents/10035>
2. Стаття 27-1 Цивільного процесуального кодексу України. – Режим доступу до тексту: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T041618.html
3. Конвенція про контакт з дітьми 2003 р. – Режим доступу до тексту: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_659
4. Стаття 9 та стаття 10 Конвенції ООН про права дитини. – Режим доступу до тексту: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_021
5. Стаття 16-1 Закону України “Про охорону дитинства”. – Режим доступу до тексту: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2402-14>
6. Конвенція про стягнення аліментів за кордоном 1956 р. – Режим доступу до тексту: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_425 ; Конвенція про визнання та виконання рішень стосовно зобов'язань по утриманню 973 р. – Режим доступу до тексту: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=973_001
7. Наказ Міністерства юстиції України “Про затвердження Інструкції про виконання в Україні Конвенції про стягнення аліментів за кордоном. – Режим доступу до тексту: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1390-06>

Кушинская Л. А. Стандарты прав ребенка и их реализация в Украине.

Статья посвящена анализу положений конвенций, которые касаются прав ребенка относительно имущественных и личных неимущественных прав детей и их исполнению в Украине. Особое внимание автор уделяет проблеме соотношения международных документов и национального законодательства.

Ключевые слова: основные стандарты прав, права ребенка, конвенция, внутреннее законодательство.

Kushinskaya L. A. Standards of children's rights and their realization are in Ukraine.

The article is devoted the analysis of positions of conventions which concern the rights of the child concerning the property and personal non-property rights of children and to their execution in Ukraine. The special attention author gives to a problem of a parity of the international documents and the national legislation

Keywords: the main standards of the rights, the rights of the child, the convention, the national legislation.